СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК LI. Ч. 22. Джерзі Ситі, Н. Дж., четвер, 4-го лютого 1943. No. 22. Jersey City, N. J., Thursday, February 4, 1943. VOL. LI.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237, 4-0807 — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE

ТРЕБА НАДІЯТИСЬ ІНВАЗІЇ ЕВРОПИ ЩЕ В 1943 РОЦІ: ВЖЕ ВИБРАНО ЧАС І МІСЦЕ

ВАШИНГТОН. — Аж 149 ґазетярів зібрались в Білому Домі на пресову конференцію з президентом Рузвелтом, щоби почути прямо від нього про те, над чим він радив з британським премієром, Винстоном Чорчилем в Касаблянці, в Африці. Отже з того, що чули, можна сказати, що підчас цеї конференції радили головно над плянами офензиви Аліянтів в 1943 році. А далі: така офензива зістала ухвалена з тим, що вибрано вже теж місце і час. Президент заявив, що не може сказати, звідки та офензива зачнеться, з Норвеґії, Балкану, Нідерляндів, чи з якого іншого місця, чи з кількох місць відразу, але це все зістало вирішене. З того, що Чорчил вибрався на наради до Туреччини, дехто припускає, що інвазія Европи начнеться з Балкану. Кажуть, що Чорчил можливо переговорював з Туреччиною в справі дозволу на перевіз аліянтських військ через турецьку територію.

ЯК Є З ЗГОДОЮ СТАЛІНА?

ВАШИНГТОН. — Президент Рузвелт, запитаний журналістами, чи Сталін дав згоду на те, що ухвалено в Касаблянці, відповів, що „діла ідуть добре", але додав, що в такому часі як теперішний він не може говорити „чи була згода чи незгода в таких незвичайно важних спратах". Знову щодо того, що Сталін не брав участи в нарадах, президент Рузвелт заявив, що Совети не ведуть війни з Японією. А це ставить Сталіна в особливе положення, коли іде про того роду наради як ті, що були в Касаблянці, де теж обговорювано війну з Японією.

НЕ БРАКУВАЛО СМІХУ І ЖАРТІВ.

ВАШИНГТОН. — Президент Рузвелт мав раз сльози в очах, будучи в Африці, а саме тоді, коли відвідував американських вояків, між якими були ті, що вже були у боротьбі, а інші, що можуть відійти на фронт кожної хвилини. А позатим конференція ішла гладко. Найбільше сміху було, коли пустили поголоску, що до Марокко прибув італійський король Віктор Емануїл, щоб зустрінути президента Рузвелта і британського премієра Чорчила та переговорювати з ними умовини здачі його краю.

БРАТИМУТЬ ДО АРМІЇ ТИХ, ЩО ЖОНАТІ Й МАЮТЬ ДІТИ.

ВАШИНГТОН. — Буде можна мати жінку і кількоро дітей, а проте бути покликаним до служби в армії чи маринаці, коли хто є в поборовім віці, себто в роках між 18 і 38, а не є занятий в сутевій военній промисловости. Пол Г. МекНот, комишенер людської сили, оголосив 29 ріжних занять, які не визнаються урядом „сутевими". Значить, що ті, що в них працюють, якщо є спосібні до військової служби, будуть до неї покликані ще цього року, без огляду на те, чи мають жінку і діти. Хіба, що знайдуть собі іншу роботу, себто таку, що є узнана „сутевою" у военнім промислі. Нараховують, що є ще 22,154,000 осіб, що будуть провірені на протязі цього року та з яких 10 осіб на 14 підуть до війська.

НІБИ НЕ ХОЧЕ НІЯКИХ АМЕРИКАНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ.

НЮ ЙОРК. — Переловлено радіо з Токйо, в якому подано, що японський премієр Тоджо заявив, що Японія тепер „далеко багатша від Британії й Злучених Держав", та що вона рішучо не має ніяких територіяльних амбіцій щодо земель Злучених Держав і Полудневої Америки".

ЗА НЕГАЙНУ ОФЕНЗИВУ В АЗІЇ.

НЮ ЙОРК. — На вечері з нагоди 25-ліття Форейн Прес Асосіейшен, що відбулась в готелі Волдолф Асторія, а на якій було до 20 амбасадорів і послів, секретар маринарки Френк Накс заявив, що Аліянти постійно скріпляють свої становища на Полудневім Пацифіку. Знову китайський амбасадор д-р Вей Тао-мінґ вимагав негайної офензиви проти Японії в Азії на те, щоб не дати японцям нагоди сконсолідувати те, що досі зискали.

МУСИМО ВИГРАТИ ВІЙНУ І МИР.

НЮ ЙОРК. — Миссис Елеанор Рузвелт, промовляючи до 1,500 жінок в Есекс Гавз говорила про працю жінок в Анґлії, а потім ствердила, що „мусимо виграти війну і мир не тільки для себе, але для цілого світа". І треба, казала вона, бути за справедливістю, інакше з мира ніщо не вийде.

ВІДБЕРУТЬ БУНДИСТАМ ГОРОЖАНСТВО.

НЮ ЙОРК. — Вже уряд зібрав усе потрібне до того, щоб відібрати американське громадянство Фріцови Кунови і 19 іншим членам Німецько-Американського Бунду. Уже переслухано останніх свідків. Зізнання потверджують те, що є в урядових обвинуваченнях.

Нові Завзяті Бої з Японцями за Соломонські Острови

ВАШИНГТОН. — Департамент маринарки звідомляє, що від якого тижня іде дуже завзятий бій на морі й на суші за контролю над Соломонськими островами. Комунікат стверджує, що є втрати, на морі й в повітрі, як по одній так і по другій стороні. Урядово ще подають, що японські комунікати подали, що в попередніх морських боях з японцями американці втратили два панцирники, три кружляки, та що ушкоджено один панцирник і один кружляк. На це з урядового боку заявляють, що японські твердження є сильно переборщені, коли іде про американські втрати, а зате дуже бліді, коли говориться про те, що втратили японці. А прецінь так є, що втрати, які понесли японці в морських боях, в днях від 13 до 15 листопаду, належать до найтяжчих, які занотовані історією морських ботв. Далі зазначується, що японці доконче хочуть заволодіти Соломонськими островами, щоби могти лекше перетинати достави з Злучених Держав до Австралії.

ВОЄННА ПРОДУКЦІЯ ЗРОСЛА ВІД ПЕРЛ ГАРБОР НА 500%

ВАШИНГТОН. — Ось таке подає про американську военну промисловість ніхто інший, а Донелд М. Нелсон, голова Ради Военної Продукції. В одному тільки місяці грудні випродуковано в Америці 5,489 літаків, себто на 677 літаків більше ніж в листопаді. Це рекорди, яких досі не знала навіть сама Америка.

БУДЕМО ПЛАТИТИ ПОДАТОК ВІДРАЗУ З ЗАРІБКОМ

ВАШИНГТОН. — Найдалі до 1. липня має Буджетовий Конгресовий Комітет доставити державній скарбниці плян складання податкових оплат в такий спосіб, щоб стягано податковцеви податкові рати в тому місці, де він одержує заробітну платню. Можливо, що будуть певні полекші за податок за минулий рік для тих, яких річні платні чи зарібки не виносять понад $2,000.

СОЛИВЕНИ ГОВОРИТИМУТЬ ДО РОБІТНИЦТВА

ВАШИНГТОН. — Містер і миссес Соливен з Айови, що втратили у війні пять синів, обійдуть ріжні фабрики і взиватимуть робітників до більших зусиль у продукції, щоб таким чином запевнити Америці военну перемогу.

Чорчил Запевняє Кипр на Випадок Інвазії

ЛОНДОН. — Вертаючися зо своєї конференції з турецьким президентом, британський премієр Чорчил задержався на острові Кипрі, британській посілости, між Малою Азією й Сирією, та відбув там конференцію з провідниками населення, греками й турками. У своїй промові до того зібрання Чорчил підчеркнув солідарність інтересів острова й Британії та британсько-турецьку приязнь і запевняв зібраних за піддержку на випадок націстичної інвазії.

Остров Кипр лежить на дорозі можливого походу націстів у південно-східному напрямі.

Чорчил прилетів літаком і осів у столиці острова, Нікосії, де й відбулися збори грецьких і турецьких нотаблів. У своїй промові Чорчил згадував про свою конференцію з турецьким президентом і величав Грецію за її геройську боротьбу проти держав Осі.

ГІТЛЄР КЛИЧЕ ДО РАПОРТУ

СТОКГОЛЬМ. — З Анкари доносять, що німецький амбасадор у Туреччині, Франц фон Папен, виїздить до Німеччини з рапортом. Як догадуються, виїзд фон Папена стоїть у звязку з конференцією британського премієра з турецьким президентом.

До Берна, столиці Швайцарії, прийшли вісти, що німецький уряд відкликав свого посла в Болгарії, Адольфа Гейнца Бекерля. Кажуть, що це сталося на домагання болгарського уряду, невдоволеного з того, що Бекерле брав участь зборах скрайних болгарських націоналістів та промовляв за відкриту інтервенцію болгарської армії в війні проти Росії.

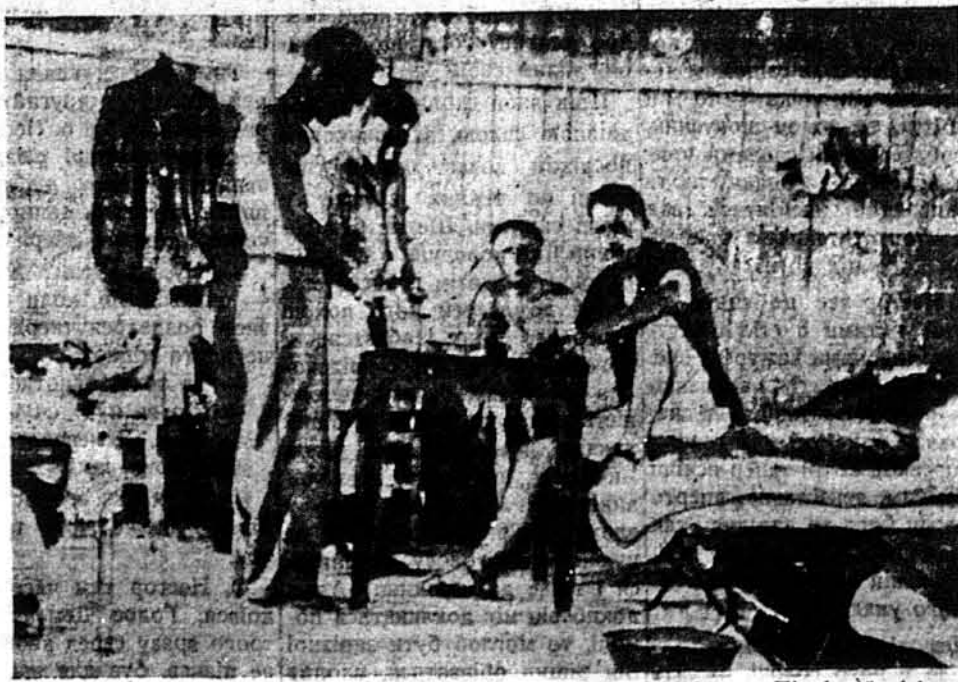
Інші вісти з Болгарії стверджують, що від відвідин Чорчила в Туреччині на Балкані запанувало велике напруження.

ЗРІСТ БРИТІЙСЬКИХ ВИДАТКІВ НА ВІЙНУ

ЛОНДОН. — З останнім тижнем щоденні видатки Британії на війну перейшли суму 20 міліонів фунтів стерлінґів.

НОВІ НАСТРОЇ В РУМУНІЇ

ЛІСБОНА. — З нагоди Нового Року молодий румунський король видав знамениу проклямацію, в котрій хвалив військо й народ за оборону батьківщини й незалежности та молився за мир. Король ні словом не згадав аліянтів Румунії.

ВИЗВОЛЕНІ.—Понад тисячу норвезьких моряків увязнив був у Північній Африці уряд у Віші. Тепер їх звільнила інвазія британців і американців. На світлині: вид бараків для моряків у Касаблянці.

РОСІЙСЬКІ ВІЙСЬКА ЛІКВІДУЮТЬ ОСТАННЮ ҐРУПУ В СТАЛІНҐРАДІ

ЛОНДОН. — Москва видала в вівторок вечором спеціяльний комунікат, що маршал Воронов і ґенерал Рокоссовський повідомили Сталіна, що в вівторок, 2. лютого, в 4 год. спол., червона армія окружила й знищила останню націстичну ґрупу в Сталінґраді. Сталін вислав негайно подяку командантам і військам червоної армії та політичним робітникам донського фронту.

Наступний комунікат подав, що за останні три тижні в Сталінґраді забрано ворогові 91,000 військ, у тому числі маршала, 23 ґенералів і тисячі інших офіцирів. Останньої неділі комунікат подав, що за останніх 20 днів коло Сталінґраду вбито 100,000 вояків, а як обчисляють, разом від половини листопаду війська Осі втратили там коло 503,000 вояків.

Останній совєтський бюлетин подає теж величину военної добичі, захопленої коло Сталінґраду до 10. січня. Вона обіймає: 56 льокомотив, 1,125 залізничих возів, 750 літаків, 1,150 повзів, 6,700 гармат, 90,000 крісів, 61,102 троків, 7,369 мотоциклів, 480 возів, тракторів і транспортів, 320 радіових розсилачів, 3 панцирні поїзди, 235 амуніційних маґазинів і велику скількість военного риштунку.

Зараз по звільненні міста від ворога почато роботи коло очищення румовиж і привернення в місті нормального життя. Сапери стали очищувати вулиці з мін, підчас коли взяті в полон вояки держав Осі, обдерті, змерзлі й голодні, машерують до концентраційних таборів.

КЛОПОТИ НАЦІСТІВ З ВИБРІХУВАННЯМ УПАДКУ СТАЛІНҐРАДУ.

Націстичний уряд найшовся через упадок Сталінґраду в немалім клопоті. Треба було подати вістку про Сталінґрад і в цей спосіб завдати брехню врочистому запевненні Гітлера, що Сталінґрад буде взятий німцями.

Перший натяк на наближаючийся конець німецької облоги подавало націстичне радіо, коли в півтретя години після заяви московського радія про зліквідування останнього гнізда націстів у Сталінґраді сповіщало, що німецькі війська ставлять геройський опір значно переважаючим совєтським силам. Потім подано вістку, що російські війська, по сильному артилерійному приготовані, проломали останній бастіон німецької армії в Сталінґраді.

ЗВІЛЬНЕННЯ СТАЛІНҐРАДУ Й КАМПАНІЯ В УКРАЇНІ.

Російська перемога під Сталінґрадом звільняє велике число російських військ для скріплення кампанії російських військ в Україні в напрямі Харкова й Ростова.

На тому 250 миль довгому фронті російські війська посуваються далі вперед. Вони захопили Покровське й Нижню Дуванку, оба міста на залізниці з Купянки до Ворошилограду. На Кавказі червона армія захопила Павловське на залізниці з Тихоріцького до Ростова, а ще далі на полудне Корінівське, тільки 35 миль від Краснодару.

НАСТУП АМЕРИКАНЦІВ У ГОРАХ ТУНІСУ.

АЛІЯНТСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА В ПІВНІЧНІЙ АФРИЦІ. — Американська піхота, піддержана артилерією, прогнала німців зо Сенеду, прочищуючи в цей спосіб дві німецькі позиції, що загрожували аліянтам в південнім Тунісі. Далі на північ американці наступають на сильні ворожі позиції в провалі Фаїд і роблять поступ.

Обі сторони приписують секторові Сенеду велике значіння для перебігу боротьби за Туніс.

МОРСЬКІ ВТРАТИ ОСІ В ПІВНІЧНІЙ АФРИЦІ.

АЛІЯНТСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА В ПІВНІЧНІЙ АФРИЦІ. — Літаки американської армії затопили або ушкодили в боях коло північної Африки від 8. листопаду 54 кораблів держав Осі різного типу, від кружляків до тягарових кораблів.

До 30. січня аліянтські летуни затопили 13, сильно ушкодили 7, а лекше ушкодили 34 кораблі держав Осі.

ДАЛЬШІ РЕЙДИ НА НІМЕЦЬКІ БАЗИ Й ЦЕНТРИ.

ЛОНДОН. — Американські й британські літаки знову доконали великого рейду на німецьку субмаринову базу й фльотний арсенал у французькому місті Льоріян.

Британські летуни зробили потім сильний рейд на важний німецький промисловий центр Кельн, що кілька місяців тому був першою ціллю масового рейду британських летунів.

Данська столиця Копенгаґа, що була бомбардована минулого тижня, теж мала 35-хвилевий алярм.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 3, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед першою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

За оголошення редакція не відповідає.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

ПРОТИ НОВОГО УКРАЇНСЬКОГО ОКУПАНТА

Що Німеччина стала грабіжником українських земель, а український нарід опинився в нічому іншому, а тільки в новій неволі — це для нас усіх щоденна, звичайна правда. Згадувати за це не є для нас усіх ніякою „сензацією". Та є воно певного роду новиною, коли пишеться про таке в арґентинськім часописі „Наш Клич" (з 21. листопаду 1942). Цей часопис пише, що він думав, що як Гітлер і націсти прийшли в Німеччині до влади, то німецька політика супроти України „піде іншим шляхом як у минулому". Але тепер, у статті п. н. „Старим шляхом до нових помилок", згаданий часопис, згадуючи про старі німецькі помилки супроти України, а властиво про „перфідність німецької політики супроти України" в 1918 році, приходить до ось якого заключення:

„Дотеперішня поведінка німецьких чинників супроти України підтверджує, що А. Гітлер іде тим самим шляхом, що його попередники. Не бажаємо і не сміємо закривати того факту, який діється на наших очах: Це є нове четвертування тіла України, якого допускаються нібито приятелі України, сучасні німецькі провідники! Але хай вони тямлять, що нас не знищило татарське й турецьке лихоліття, не знищила нас царська влада всіми своїми переслідуваннями, не знищила нас московська чрезвичайка із супостатом Сталіном у проводі, — то так само не знищать нас і німці хоч якби вони того хотіли".

Стаття кінчиться ось так:

„Український нарід, що важко боровся із московськими і польськими окупантами і поніс необчислені жертви, ніколи не погодиться на нових окупантів, хочби вони не знати з якими гаслами до нього підходили! Україна й її нарід є за великим і за твердим куском і кожний, хто хотів би її проковтнути, може легко подавитись!"

Отсе, що ми навели є остільки цікавим до занотовання, що походить з кола таких людей, що доволі довго вірили, що при помочі Німеччини вдасться добути для України кращу долю і збудувати вільну українську державу. „Наш Клич" поміщував весь час розпорядки та проклямації Проводу Організації Українських Націоналістів в такий спосіб, що можнаб думати, що він є якби свого роду офіційним органом цеї організації. Та як воно є по правді, не знаємо. Але замітне є те, що тут маємо до діла з провіркою давніх вірувань. І якщо та провірка є викликана пізнанням правди, себто пізнанням справжніх націстівських замірів щодо України, як і пізнанням самої суті варварського націзму, то це є позитивне явище. Українські націоналісти, якщо вони виховані на ділах тих ідейних одиниць, що віддавали своє життя за велич і святість української справи, мусять добачувати, що якщоб Україна залишилась під Німеччиною, то з їх визвольницьких і самостійницьких мрій не осталоб нічого. Україна сталаб в найкращому разі націстичною кольонією. Якщо „Наш Клич" це тепер добачує — то вступає на правильний шлях.

Хто Справді Править Британією?

(Докінчення)

II.

Відповідь консервативного посла.

На виводи професора Ласкі, що мовляв Британія й нині правиться клясою власників, подав до того самого „Ню Йорк Таймсу" відповідь капітан Л. Д. Ґеменс, консервативний посол до британського парляменту.

Він називає погляди професора Ласкі фантастичним образом британського політичного життя та прирівнює їх до арґументів, які час від часу виринали підчас виборчої аґітації, які одначе нині, на думку Ґеменса, загинули вже раз навсе.

Як прямий доказ, що погляд проф. Ласкі не є правдивий, посол Ґеменс висуває арґумент, що між поглядом проф. Ласкі на правителів Британії й політичною свободою в Британії, яку признає самий проф. Ласкі, існує непримирима суперечність. Як можна такі річи погодити зо собою? Якщо Британією править кліка, репрезентована Консервативною Партією, то чому народ її не позбудеться й не віддасть владу Партії Праці?

Якби Консервативна Партія справді спиралася тільки на невелику, обмежену частину британського громадянства, на земельну аристократію, великі корпорації й великий бизнес взагалі, як каже проф. Ласкі, то вона, на думку посла Ґеменса, не мала би ніяких шансів добути для себе при виборах стільки голосів, аби мати в парляменті більшість послів. Цей факт пояснює посол Ґеменс тим, що мовляв більшість британців не погоджується з думкою проф. Ласкі про класову боротьбу, а рівночасно відкидає практично всяку політику, що є випливом цеї теорії, як це показав наприклад ґенеральний страйк у 1926 році.

Арґумент проф. Ласкі про впливи земельної аристократії збуває капітан Ґеменс закидом, що такий арґумент може промовляти тільки до людей в Америці; в Анґлії його стрінули би голосним сміхом. Адjеж податками від спадщини, які рівняються просто конфіскаті маєтку, розбито великі земельні посілости в Анґлії до того, що навіть Партія Праці, котра виходить з міського наставлення, переконана, що це йде задалеко. Палата лордів, котрій проф. Ласкі приписує великі впливи, на погляд посла Ґеменса не має ніякого впливу на важне законодавство ще від закону з 1911 року, котрий обмежив владу палати лордів у фінансових справах.

Посол Ґеменс далі виказує поважні неточности в виводах професора Ласкі про склад теперішнього міністерського кабінету. Він бачить у ньому багато більше людей, звязаних з робітництвом, ніж бачить проф. Ласкі. Адже Бевин вийшов з юнійного руху, Морисон, що має важний пост домашнього секретаря, і Атлі, заступник Чорчила, вийшли з Партії Праці.

Не погоджується теж посол Ґеменс з поглядом професора Ласкі на склад урядових бюр, економічних, політичних і дипльоматичних. Коли міністром у кабінеті є представник Партії Праці або робітничих юній, то й під ним певно найдеться багато урядників з тих груп. Він вичисляє низку визначних урядників, в адміралції, міністерстві здоровля й інших урядах, які вийшли зпоза Консервативної Партії.

Коли проф. Ласкі закидує багатьом послам британського парляменту, що, будучи звязаними з клясою власників, вони представляють не весь британський народ, але тільки цю клясу, то посол Ґеменс обертає бук другим кінцем, кажучи, що в подібний спосіб можна би закинути й послам, що вийшли з юнійних чи робітничих кругів, що вони не представляють всього британського народу, а тільки спеціяльні робітничі інтереси. Якби так виключити з парляменту всіх людей, які мають якісь звязки з торговлею, бизнесом, банками, то прийшлося би хіба брати до парляменту тільки людей, що в своїм житті не робили нічого практично. Британці волють вибирати послами людей, що знають практично чи море, чи фабрику, чи поле, чи копальню, чи найдальші закутини світа, ніж людей, що студіювали книжки при закопченій лямпі.

Посол Ґеменс не розуміє, і запевняє, що й інші британці не розуміють, закиду професора Ласкі проти родин, які від віків посилають своїх представників брати участь у публичному житті Анґлії. На його думку британці люблять традиції й почуття, що якийсь рід давав своїх представників державі цілими століттями, надає британцям почуття традиції, „сенс безперервности". Через те британець не любить переміни для самої переміни. Це почуття рятує Британію в часи крізи.

Зо спеціяльним натиском відкидає посол Ґеменс погляд професора Ласкі, що Консервативна Партія як клясова партія, здуривши виборців віддати на неї голоси, править потім краєм в інтересі малої правлячої кліки великих земельних власників, великого бизнесу й банкирів. Він звертає увагу на факт, що Консервативна Партія була за останніх двацять літ при владі ввесь час з двома тільки виїмками. Своєї заграничної політики вона не має чого стидатися, а в нутрі краю Британія має нині найширше розвинену суспільну службу в світі, яка дбає за громадянина від колиски до гробу. За останніх двацять літ Британія розвинула пенсії на старі літа, державну асекурацію здоровля, обіди в школах, опіку над немовлятами і таке інше. Підчас кампанії проти нуждарських мешкань збудовано 4 мільони нових домів. Почато боротьбу проти безробіття.

Рівночасно з тим в економічному житті позаводжено річи, які вирівнюють приходи людей. Податки від приходів зростали так, що хто нині хоче покористуватися річним приходом 5,000 фунтів стерлінґів, мусить мати загального приходу 9 разів більше.

Наконець посол Ґеменс заглядає й в майбутнє й питається: На стільки можна довірити Консервативній Партії, що вона буде заступати інтереси простої людини по війні? Він вказує на рапорт комітету Бевериджа, що ним має займатися плата громад британського парляменту, а котрий є найповнішим чартером економічної свободи, який колинебудь предложено якійнебудь законодатній владі. Цей комітет був установлений Чорчилом, і, хоча він вийшов з Консервативної Партії, має поважний вплив і поза Атлянтиком. Піддержують його всі британці й всі британські партії.

Посол не вірить, щоби британці принаймні в найближчім майбутнім закинули систему приватного бизнесу й перемінилися на робітників держави. Він уявляє собі радше таку господарку в Британії, що в ній будуть і державні підприємства, і міські підприємства, і приватні підприємства. Приходи монополів щоправда будуть обмежувати, але дрібних приватних купців будеться лишати в спокою, бо британець вірить, що вони сповняють важну ролю. Щодо перебрання копалень і залізниць на державу, посол Ґеменс зовсім не хоче заявлятися ні сюди ні туди: мовляв, як мені докаже, що це було би для громадського добра найкраще, то й я буду за те. Він не хоче теж відповісти на запит професора Ласкі, чи капіталістична демократія, котру він звязує з Консервативною Партією, зможе приноровитися до повоєнного світа й розвязати питання забезпечення від нужди. Каже посол Ґеменс: Тільки час покаже.

Себто: поживемо, побачимо.

Д-р Микола Чубатий.

Памяти Професора д-ра Володимира Старосольського (1878-1942)

У безконечному ряді українських каторжників...

Не перший він та певно не останній він у безконечному ряді українських каторжників, замучених за Україну; цей ряд такий довгий, як довга боротьба українського народу з московським пануванням над Україною.

Перед сотками літ ту чергу українських каторжників розпочали Петро Дорошенко, Іван Самійлович, Павло Полуботок, Андрій Войнаровський, Петро Кальнишевський, а ближчим нам був Тарас Шевченко та сотні інших, замучених за Україну реакційною царською владою. Але не до тих овіяних авреолею давних часів належить Володимир Старосольський.

По реакційнім цараті прийшла у наші часи на Україну „прогресивна" московська влада, що принесла „волю" народови, тому й тепер українські каторжники стали рахуватися в тисячі, а то й міліони, коли за реакційного царату, вони начислялися тільки в десятки та сотні; прогрес на світі мусить бути. А між ними вже не одиниці, а сотні поетів, письменників, музиків, учених, політиків та духовних; між ними не брак і большевиків українського роду, що мусили згинути тільки тому, що Україну любили. А кілька десяток, а то й сотень тисяч українських каторжників покрила біла смерть серед студеної російської півночі, а кілько міліонів між ними заголоджених селян України, що боронили свого, українського, демократичного життєвого шляху на рідній землі? Але й до них не зараховується Володимир Старосольський.

Він належить до іншої ґрупи — до західно-українських каторжників не завойованих, тільки „визволених спід панування польських панів". Його каторжне місце серед сотень українців Західної України засланих на Сибір чи Туркестан за це, що не хотіли такого „визволення". Його черга, професора соціяліста, є біля замордованих професорів, католицьких духовників — о. декана Миколи Конрада та побіч о. д-ра Андрія Іщака. Володимира Старосольського черга є біля сотень українських селянських юнаків вистріляних на історичнім вже подвірю на Бриґідках у Львові, куди йому з обовязку адвоката приходилося нераз відпроваджувати під польську шибеницю таких-же самих українських революціонерів. Між ними Володимира Старосольського черга, не між тими поневоленими, але між „визволеними" українцями.

Молодий соціяліст мрійник...

Гей, гей! Чи сподівався молодий Володимир Старосольський, коли він ще як студент університету вчитувався в Карла Маркса „Капітал" та мріяв про щастя усього людства у соціялістичному громадянстві, що він, соціяліст, згине з рук маркксістичної влади, з рук московських товаришів? Зі соціялізмом взяв Володимир Старосольський побратимство за молодих літ і з ним не розставався до старости літ, хоч соціялістичні лави за той час на Західній Україні дуже прорідли. Як один із основників Української Соціял-Демократичної Партії відразу входить у вир всеукраїнського соціялістичного руху, що на Східній Україні саме тоді визволився спід опіки російської соціял-деомкратії, так само як на Західній Україні визволився він саме тоді спід опіки польської соціялістичної партії; В. Старосольський стає членом закордонної групи Революційної Української Партії, що свій краєвий осідок мала в Києві.

Вдача Володимира Старосольського не пристосовляла його одначе до бурливого життя соціялістичного діяча-аґітатора, організатора; він вроджений дослідник та теоретик, ідеальний матеріял на професора. І таким лишився Володимир Старосольський впродовж цілого свого життя.

На службі Української Держави.

Всеж таки 1913 року, на передодні першої світової війни стає організатором Українських Січових Стрільців, навів військової організації, що ставила собі за ціль — боротьбу за визволення України. Як такий входить з вибухом світової війни в склад Української Національної Ради та з її рамени стає членом Боєвої Управи, себто громадської установи, що мала опікуватися леґіоном Українських Січових Стрільців.

По розпаді Австрії стає Володимир Старосольський членом Українського Військового Комітету, що перевняв владу у Східній Галичині та опанував Львів, одначе в перших днях боїв за Львів дістається в польський полон, з якого вийшов аж по уступленню Української Галицької Армії за Збруч.

Звільнившись з польського полону працює в уряді Української Народної Республики як заступник міністра закор-

(Докінчення на стороні 3-тій)

ІВАН ФРАНКО

Основи Суспільности

Повість

37)

І раптом знов тривожні думки, мов чорні хмари, поволоклися по горизонті його уяви.

„О, вона мусить догадуватись, мусить знати, скільки в мене грошей є! Може, не все знає, але догадується. Вже не даремно вона такі довгі літа до мене прилещувалась, обсновувала мене незначно, мов павук тонкою павутиною, аж поки не зробила рабом, невільником, безпомічним і заразом такою пожаданою добичею! Боже, Боже! Якими манівцями, якими крутими дорогами Ти вів мене, у справедливому гніві свойому вів мене, поки не довів до пізнання мого впадку, мого нещастя!"

І він зажмурив очи, притаїв дух, увесь углибився в своє нутро, у спомини, в минуле. Там десь глибоко в його мізку блисли, мов два вогники, палкі очи князівни, панни Олімпії, зарисувалися її чудово гарні обриси лиця, губ, запахли її золотисті кучері, запах котрих тоді так хапав його за душу. Та нині він здрігнувся від тих споминів. Адже це був початок його нещастя! Це була та солодка отрута, котрої закоштувавши, він отруїв ціле своє життя. Від тої першої хвилі, коли оті блискучі очи зустрілися з його поглядом там, у князівській офіцині, переробленій на школу, ця жінка сталася прикляттям його життя, його фатальною звідою, що причинила йому несказану силу мук і терпіння, мов іржа залізо згризла всі його молоді чуття й пориви, спаралізувала всю владу його душі, знівечила його спосібности, звязала його надії, вигризла, витравила все те, що чинило його правдивим чоловіком, заплюгавила його душу споминами грішних бажань і грішних учинків — і все те, все те пощо? Для якої мети? Зразу, певно, без мети, тільки силою самого фаталізму, нерозривно звязаного з жіночою природою, а потім — ох, потім фаталізм став свідомим демонізмом! Ця жінка — то мій злий дух, то демон-спокусник, що облесливими словами приведе чоловіка до впадку на те тільки, щоб насміятися над ним, втоптати його в болото, взяти його під ноги.

О. Нестор усе це сидів, опертий ліктями о стіл і затуливши долонями зажурені оче. Він увесь тремтів, вдивляючись очима фантазії в ті несамовито блискучі очи ґрафині Торської, котрі тепер ясніли перед ним, ненастанно, вперто сверлячи його до дна душі так само, як сверлували його тоді, у фатальній хвилині його найтяжчого упадку.

„Демон! Демон! Демон!" — вертіло в його голові. — „Це не проста жінка, це справді відьма, не даром люди по селі говорять про неї, що вона кров людську ссе! А хібаж мою не виссала? Хіба мене не звялила? Чи не готовиться зїсти мене до решти? Господи, рятуй мене від злого духа! Поможи мені ще вирватися з цеї западні, щоб я міг хоч раз дихнути свобідно, подумати про направу того, що я вхибив цілим своїм життям!"

І він знов схопився і з подвійною силою, з гарячковим поспіхом почав ховати свої гроші по ріжних кутках, у ріжні скритки. Ще не був готовий і до половини з цею роботою, коли втім голосне стукання до дверей його покою перервало тишу і збентежило його до решти. Він аж підскочив зо страху, бачачи неможність поховати все те в одній хвилині, і не знав, що діяти. Чи вдати, що спить, і не відзиватися? А нуж це хтось у злому намірі приходить, а не чуючи його голосу, осмілиться і влізе до середини? Адже покиб він міг докликатися помочі, то моглоб бути запізно! Він рішив обізватися, вхопив із шафи простирало й кинув його на стіл так, що воно накрило гроші, на простирало кинув подушку, потім стару реверенду. „Скажу, що роблю трохи порядок у покою, а зрештою, не дозволю ні до чого доторкатися... Не впущу сюди, запру двері до цього покою... Коли хто чого потребує, нехай увійде до кухні й там скаже..."

Тимчасом стукання до дверей роздалося другий і третій раз, поки вкінці о. Нестор, поховавши важніші сліди свого заняття в покою, не зважився вийти до кухні, запираючи за собою покоєві двері.

— Ну, хто там? Хто там? — озвався він, коли стукання знов роздалося твердо, хоч і не надто міцно.

— Та то я, панотче!

— Що за я?

— Та я, Деменюк.

— А чого вам?

— Та, може, еґомость отворилиб? Може, чого треба, то яб...

О. Нестор тим часом успокоївся. Голос Деменюка, котрого зразу серед зворушення не пізнав, був для нього, мов холодна вода у спраґу. Деменюка одного він не боявся, хоч і перед тим не видавався ніколи зі свого багатства.

— Та й стукаєтеж ви, Гнате! — з лагідним докором мовив о. Нестор, коли Деменюк увійшов до кухні й поклонився йому. — Я трошечки задрімав, нараз чую, мов гармати гримають. Я аж перелякався, гадав, чи не революція яка в селі.

— Та перепрошую еґомостя, — з заклопотанням сказав Деменюк. — Я не хотів, бігме, не хотів! Тільки... знають еґомость мою натуру... Так мені тота дівчинисько з голови не сходить... І так мене щось цими днями за серце тисне, все мені здається, що якусь велику біду пошле Бог на мене.

— Ну, Деменюку! Гріх вам таке говорити! — відповів о. Нестор, хоча сам не менше Деменюка вірив у прочуття, сни й віщі знаки. — Не слід нам грішним забігати наперед у Божі присуди. Що Бог пошле, те пошле, те мусимо витерпіти.

— Та я проти того нічого й не мовлю, прошу еґомостя. Вже як прийдеться витерпіти, то що й казати, Його свята воля. Але я сам не знаю, що маю думати про Маланку. Зовсім дівчина змінилася за цих останніх кілька неділь.

— Та не бійтсея, Гнате! Це вам так здається, а з нею нічого не сталося.

— Ей, еґомость! Я її знаю! Не та вона, що донедавна була! Щось там у ній кипить.

— Ну, ну, Гнате! Причиняєте собі самі гризоти й то надармо. Маланка мені як на сповіди говорила... Вона переді мною ніколи не брехала...

— А тепер не вірте! От зараз переконаємось! Я тепер власне від коваля йду. Щось мов замануло мене піти і ще раз поглянути на неї. Приходжу, кажуть, нема. Вибігла зараз по обіді, казала, що до старого еґомостя йде.

— До мене?

— Так і є. Каже: „еґомость казали мені прийти, щось мають зо мною говорити". І пішла. То я, власне, для того прийшов і збудив еґомостя, щоби спитатися...

(Дальше буде).

Пригоди Американського Вояка в Африці

ВАШИНГТОН (ОНА). — Молодий американський парашутист Майкел Ундергил мав цікаві пригоди в Північній Африці. Йому щойно переступило на двадцятий рік, але за той час він вже багато пережив і набідувався. Майк походить з Мефлинбурґ, Пенсилвенія. Він має там маленьку фарму, яку він сам обробляв. До полудня вчився в місцевій школі, а пополудні працював на фармі. І дуже добре справлявся. Був одним з кращих фармерів в тій околиці. Сусіди йому завидували і дивувалися, як такий молодий хлопець може і до школи ходити, і фарму обробляти. Але для Майка Ундергила це не було ніщо надзвичайне. Він любив обробляти землю і хотів стати одним з кращих фармерів не лиш в своїй околиці, але в цілій Америці.

Як прийшла війна, то Майк Ундергил вступив до американської армії і став парашутистом. Виїхавши до Північної Африки, цей молодий американський вояк пішов у перший вогонь. Щоби дезорґанізувати ворожу силу, американська команда вислала парашутистів здемолювати певний обєкт по другім боці бoевої лінії. Одним з тих парашутистів був Майк Ундергил. Їм приказано сповнити своє діло і продиратися з ворожої території до американських позицій. Розуміється, що парашутисти свою роботу виконали, але вернутися до своїх не могли. Їх спущено на землю далеко в запіллю ворожої території, де було багато неприятельських і велике число фашистських аґентів, які слідили за кожною підозрілою людиною.

Американська команда довший час не мала вістки про те, що саме сталося з парашутистами. Вона знала, що американські вояки приказ виконали, але що з ними пізніше сталось, то тільки можна було догадуватись. Ті парашутисти, котрі були післані ближче — вернули, а ті, що полетіли далеко — уважалися пропавшими. Майка Ундергила його товариші дуже жалували. Він був хлопець товариський, послушний, відважний і витревалий. Навіть офіцири за ним жалували. Шкода, казали, такого здібного хлопця, бо своєю постановою, працевитістю і витревалістю, він міг вибитись на підофіцира. Таких молодців як Майк Ундергил американська армія дуже потребує. Шкода, говорили, що він пропав.

Але Майк Ундерґил не пропав. Він був семим американським парашутистом, що продерся з ворожої території до американських позицій. Ундергил довго блукав по Африці нім дістався до своїх, але таки вернув — живий і здоровий. Полковник Едсон Д. Реф записав від Майка такий рапорт: Як здемолювали призначений вами обєкт, то ворожа сторожа це вчула і пустилася за нами в погоню. Але тому, що це ділялось в горах, ворожа патруля не могла з нами легко справитись. Я приказав хлопцям вертати до американських позицій, а сам остався позаді обстрілювати відворот моїх товаришів. Вони бігли що могли, а я спиняв ворога около дві годині. Як почало смеркати, то ми з товаришем також пустилися бігти в сторону наших позицій, але нас захопила ніч і ми згубилися. Ніч була дуже темна і ми не могли ні компасом послугуватися, ні по звіздах орієнтуватися. Розуміється, що ми йшли і думали, що вертаємо до своїх, але чи це було так, то тільки Бог Святий знав. Доперва на другий день показалося, що ми находимось далеко на ворожій землі і між ворожими людьми. Мій товариш сказав, що буде краще, як ми розлучимось і пішов іншою дорогою. Я остався серед арабів сам як сирота. Вже думав, що пропаду, бо треба знати, що араби сприяють фашистам. Однак я вирішив не датися. Днями я ховався в горах, а ночами то йшов, то біг в сторону наших позицій. Як фармер, я трохи розуміюсь на звіздах і вони були моїм дороговказом. Одного разу я чувся дуже змучений, найшов невеличкий лісок, сховався і заснув в нім. Спав довго і солодко. Я збудився аж перед заходом сонця; слухаю, щось шелестить. Я взяв карабін в руки, підходжу і дивлюсь, а то бик. Можете собі уявити, яким я чув себе щасливим.

По довгих і небезпечних ходах я був дуже змучений і голодний. Треба було якось зговоритись з арабами. Я не знав, як саме до них підходити, бо фашисти провадили між арабами свою пропаґанду і настроїли їх до нас вороже. Правду кажучи, я боявся попасти в арабські руки і терпів голод доки міг. Нарешті дійшло до того, що я мусів купити в арабів хліба. І знаєте, що я зробив? Я вдавав італійського вояка, що збився з дороги. Не знаючи ні одного слова італійської мови, я на кожне питання відповідав Муссоліні. Деякі араби підозріло дивилися на мене, але що я платив за двадцять яєць по двіста франків, то вони нічого не казали. Тільки військові раз мене підглянули і я мало що не попався. Їм або хтось передав, що в околиці находиться якийсь підозрілий італійський вояк, або може самі підглянули, але як почало смеркати, то біля мене відкись зявився цілий трок фашистів, які негайно повискакували і пустились за мною. Їх було зо двадцять, а я сам. Я думав, що мені вже буде кінець, але рішив боронитися. Я впав на землю і припустивши нападаючих фашистів на віддаль сімдесятьпять ярдів, почав обкидати їх ручними ґранатами. Фашисти, здається не сподівалися, що в мене є зброя і амуніція. Втекли, забираючи з собою двох убитих товаришів.

Я бачив, що тут непереливки. В околиці находилось багато ворожого війська. Користаючи з ночі, я гнав що міг. Дивився на звізди і йшов в сторону американських позицій. Велика скількість війська давала мені до зрозуміння, що боєва лінія вже не далеко і я поспішав, щоби ніччю пробитись через ворожі ряди. Щастя хотіло, що так і сталось, бо як тільки почало свитати, я вже находився в рядах французьких загонів. Французи радо мене привитали, нагодували, дали нагоду добре виспатись і привезли мене до головної американської команди.

Половник Реф вислухав Майка з великою увагою. Він подивляв його відвагу, постанову і патріотизм. Майк Ундергил доконав великого діла і йому належиться вища ранґа. Полковник Реф каже, що він хотів дати Майкови ранґу капраля, але він не хотів приняти за ніяку ціну. Його просили і намовляли, щоби замісць бути простим жовніром — приняв ранґу капраля, на яку він собі заслужив, але він таки не приняв. Я, говорив, Майк Ундергил, хочу бути простим вояком. Нарешті дійшло до того, що полковник Реф надав Майкови ранґу капраля під загрозою кари, бо такі люди як він заслугують бути провідниками й учителями. Майк Ундерґил не хотів бути капралем тому, що він чоловік не вчений, але на війні це не грає великої ролі. Коли він потрапив дати собі раду на ворожій території і передістатись через боєву лінію до своїх позицій, то значить, що він має природний розум, а це в багатьох випадках значить більше ніж набута в школах наука. Команда американської армії справедливо трактує своїх вояків. І як хто ьоче над собою трохи попрацювати, то має нагоду стати підофіциром без огляду на те, чи має велику науку, чи ні. Це може підтвердити кожний, хто служив при американській армії. В жадній армії на світі нема такої нагоди вибитись вгору, як в американській. Особливо тоді, коли людина має такий характер як Майк Ундергил.

Домашній Фронт

Потреба в фахівцях для военної праці

Для военної фабрики майже неможливо виконати продукційне завдання без певного роду фахових робітників. Проте є такі фабрики, які все ще не можуть дістати потрібного числа фахівців і тому не можуть використати всіх своїх звичайних робітників.

Брак 11 фахівців на одній фабриці недавно стримав працю 3,000 военних робітників і компанія заявила, що наколи не дістане тиж важних фахівців з інших міст, то вона зможе дати працю тільки 65 робітникам. В другім випадку на одній фабриці, що виробляє амуніцію, поширення закладу та підготовчий курс для робітників були спинені з причини браку фахових робітників, серед них 40 машиністів. З причини браку фахових робітників на тих і інших фабриках зброя, амуніція та знаряддя, що тепер мали би використовуватися проти ворогів на боевих фронтах, не були вироблені. Як ми не маємо відповідних робітників на відповідній праці та у відповідний час, ми втрачаємо важні военні знаряддя так само, як би вони були розбиті японцями або націстами.

В багатьох громадах потрібні робітники працюють, але не на тій праці, де вони більш потрібні. З ще більшим зменшенням виробництва річей для цивільного вжитку в 1943 році, тисячі тих робітників мають шукати за военною працею. Чим скорше її знайдуть тим ліпше, бо вони потрібні не тільки для того, щоб самі працювали, але також для того, щоби навчали інших, менш досвідчених, жінок, молодь. Державні Бюра Посередництва Праці, місцеві, все готові допомогти тим людям знайти важну военну працю.

Консерви

Цина і сталь потрібні для війни. Тому поява харчів на ринку в тій чи іншій формі, між іншими факторами, залежить від можливости вживати металь для консервовання і тим чи харчі є сезонові чи ні. Коли можна дістати свіжі овочі та ярину з фарми, буде менше потребуватися їх в консервованій формі.

В 1943 році, фабриканти, що виробляють консервовані юшки, можуть вживати майже необмежену кількість металю для консервовання сезонових юшок, таких, як з гороху, шпінату, спаржи, помідорів. Але такі зупи як з курки, риби і тому подібні, можуть консервувати тільки три-чверти стільки, як виробляли за 1942 рік. Не будуть вживатися метальові бляшанки для паковання солонини та ріжного мяса для цивільного споживання тому, що консерви особливо відповідні для відсилання нашим збройним частинам за морем та для постачання по „ленд-ліз" союзникам.

Ось тому господині будуть менше купувати зупних консерв, а будуть самі варити, як це звичайно робили господині попередньої американської ґенерації. Більше буде споживатися свіжих овочів та ярини. Консерви можна буде купувати по купонах. Скільки можна буде дістати на купон — буде залежати від того, скільки тих консервів буде.

Здоровля і добробут

Доктор Джордж Баір, начальник Медичного Відділу Бюра Цивільної Оборони, заявив, що медична обслуга буде найкуватися під час, і багато років після війни. Не буде „люксусової" медичної обслуги, до якої американці звикли. Не буде одна або дві норски обслугувати тільки одного хорого, коли стан здоровля того не вимагає, вона може обслуговувати ще й інших хорих в сусідній кімнаті. Не прийматимуть у шпиталь для „відпочинку". Як хорий може прийти до лікаря, не треба його кликати до дому. Проте медичний догляд для цивільних все буде вистарчальним.

Памяти Професора д-ра Володимира Старосольського (1878-1942)

(Докінчення зо сторони 2-гої)

доних справ і з придніпрянською еміґрацією. опинився в Празі, де розвинув незвичайно рухливу та корисну наукову та науково-орґанізаційну діяльність, працюючи як професор Українського Вільного Університету в Празі, та як професор Подєбрадської Господарської Академії. У тім часі появляються цінні його наукові твори „Теорія Нації" і „Держава та Політичне Право".

Адвокат - оборонець української революційної молоді...

На еміґрації перебував д-р В. Старосольський так довго, як довго сподівався, що зможе корисно працювати для української нації. Колиж спостеріг, що його еміґрантське життя стає безужиточним, вертає до краю та береться знов за адвокатуру. Величезне правниче знання, високо культурна та все гідна поведінка й в обличчі противника, глибока ідейність зєднали для д-ра Володимира Старосольського загальну симпатію не тільки українського громадянства, але також пошану серед противного польського табору. Обороні Володимира Старосольського, що все плила не тільки з розуму, але й глибини серця, прислухувалася часто ціла ґалерія правників поляків та жидів; студенти правничого виділу львівського університету нерідко приходили, щоб взоруватися колись на його судових виступах.

Як оборонець, майже постійно в українських політичних процесах, він переживав з молоддю цілу її траґедію, він до глибини душі все відчував нещастя родини як ніякий другий адвокат; не заробіток адвоката, тільки громадська справа та добро кліента були у нього все на першому місці; тому деколи приходилося йому боронити неодного кліента теж безкорисно.

Рідко культурна людина...

Життя та тверда дійсність Західної України запрягли його до важкого воза національної праці адвоката - оборонця в політичних процесах, хоч його духовість все потягала його у бік теоретичних, наукових заінтересувань, для яких на ділі був у нього цілковитий брак часу. Всежтаки він постійно мав заінтересування для життя академічної молоді чи то як діяльний член управи Товариства Прихильників Освіти, чи як прелеґент.

Він теж ніколи не відставав від Наукового Товариства ім. Шевченка, якого був дійсним членом, немов відчуваючи, що зробив би собі кривду, колиб опустив одно чи друге засідання Історично-Фільософічної Секції, до якої входив як вчений соціольоґ та правник. „А чи буде нині проф. Старосольський" — питає директор Секції, відкриваючи засідання. „Напевно прийде, говорив, що прийде й то може точно", відзивався хтось з присутних. Почувши слово „точно" усмішка переходила по обличчях, бо кожен знав, що д-р Старосольський мусить трохи спізнитися. Засідання триває вже й годину, а тут тихесенько відхиляються двері; дитяча та кожного завойовуюча усмішка на інтеліґентнім лиці, пооранім вже роками важкої сумлінної праці в службі нації до тих, що його запримітили.

Спокійно присідає він на найближчім кріслі й аж при найближчій передишці клопітливо виправдується: „Вибачте панове... але прийшла наречена Н. Н., засудженого (іншим разом мама, сестра чи батько), так плакали, що й я мусів... якось треба було їх потішити та розрадити..." Н хтоб не вибачив д-рови Старосольському, знаючи його правдиве братолюбіє!

А як мав д-р Старосольський вільну хвилину, так вечером, після вечері, забігав на святоюрську гору на розмову; так, на розмову двох правдиво культурних людей, обох ідеалістів в житті... Це була розмова католицького єрарха, Митрополита Андрія Шептицького та... соціяліста, професора д-ра Володимира Старосольського. Вірю, що Митрополит Андрій горячо бажав би був бачити ще д-ра Старосольського на розмові, коли той кінчив як каторжник у большевицькому концентраційному таборі в Туркестані...

Стрінете д-ра Старосольського на вулиці, на стрічу вам завжди та сама, характеристична, майже діточа усмішка; неможливо було йому не заговорити до вас та не підпровадити хоч пару кроків.

Зірвався буревій нинішних днів, в перших днях шалів він вже над Західною Україною і над Львовом. Д-р Старосольський не виемігрував на захід, тільки остав на рідній землі, хоч з частих розмов знаю, що не мав він ніякого самообману щодо влади червоних. Чому так зробив та не ратував свого цінного життя? Мабуть як принципіяльний демократ та соціяліст впродовж цілого життя не хотів найтися під фашистівською владою націстів. Тому волів на рідній землі стрічати й найгірше.

А то найгірше прийшло дуже скоро. Доходили до Америки вісти, що ще кілька місяців по червонім наїзді на Західну Україну виступав перед червоним трибуналом як оборонець української молоді у однім масовім процесі. А потім? Потім була вістка, що його вже вивезли до Туркестану, де „проґресивні" володарі Росії найшли заняття для професора університету — чесати завошивлені верблюди; реакційний царат видно занадто панькався з „політичеськими" та ще й з професорами!

А потім? Трівожна вістка, що д-р Володимир Старосольський догаряє у концентраційному таборі, відділений від дружини та від двоє своїх дітей теж вивезених на заслання у Туркестан разом зі сотками „визволених" західних українців. А американські земляки тай землячки якось не мали тай до нині не мають кому помагати зі старокраєвих українців...!

Чи з нужди, чи з нужди й болю, перестало теж бити серце його дружини Дарії зі Шухевичів Старосольської; рекорд її громадської праці як феміністки діячки, журналістки, піяністки та гуманітарної робітниці таки вимагає окремої згадки на сторінках американсько-української преси.

Тих кілька слів сердечних, тих кілька черт із життя товариша по науковій праці, нехай остане на сторінках хроніки американсько - українського життя як салют над могилою від українця-католика для українця-соціяліста, добре заслуженого сина спільної Української Батьківщини.

Професор д-р Володимир Старосольський впав на полі слави за волю України. Дасть Господь, в Українській Батьківщині, вільній від всяких диктатур та чужинецьких окупацій, спомянуть його краще та торжественніше.

ЛЮБКА КОЛЕССА,

світової слави українська артистка, що тепер є професоркою в Музичній Консерваторії при Торонтонськім Університеті, виступить в Ню Йорку, в Тавн Гол, дня 21. лютого б. р. з власним концертом. Це є перша нагода почути знамениту артистку хоч частині американських українців. Є вона дочкою проф. Олександра Колесси, що був за Австрії професором української літератури на університеті у Львові, а потім професором і кількаразовим ректором Українського Вільного Університету в Праці, а теж і професором на чеськім університеті.

Проф. Микола Чубатий.

Духове Життя Українського Народу по Першій Світовій Війні

(Картини нової історії українського народу).

29)

13. Виховання та шкільництво. (Продовження).

Професійні школи та технікуми ще більше зросійщено. Привернули в Україні щоправда давний устрій університетів, який бувше доси незмінений у Росії, себто інститути знов получено в університети, одначе ті університети стали вже в більшости російські, а навіть взагалі університети „Української Республики" піддали під владу комісара освіти „братної" російської републики. Скоро стали повертати часи подібні як за царату, але тільки подібні, бо за царату таки не було того „ангела хоронителя" на університетах, що звався політичним комісаром, не було комуністичних ячейок.

Одначе радянська школа з українською чи російською мовою навчання з усею своєю системою безбожництва та ворожої постави до українського національного життя, була тільки одним із засобів винародовлювання української дітвори та відривання її від рідного національного пня. Другим засобом були виховні організації при школах, що своїми павутиннями охоплювали дітвору від вчасного дитинства до молодечого віку. Вони ставали школою практичного безбожництва, школою російського патріотизму, укритого під пустими фразами про добро пролетаріяту, про солідарність видуманого неіснуючого „Радянського Народу". Російський нарід все представлявся там як обовязково „старший брат", а російська мова як якась краща культурніша мова, до якої від дитинства треба набирати респекту, супроти якої рідна мова українська сходила до якогось місцевого говору, мало що іншого, як було за царату, — до мови пастухів.

Там теж молодь вчилася нової большевицької етики, що все добре, чого вимагає комуністична партія. Донос на рідного батька, видання рідної мами в руки ГПУ. Це все мало бути етичне і згідне з пролетарською етикою. Починаючи від організацій дітей наймолодших так званих Жовтенят, проходячи крізь організацію підростаючої молоді так званих Піонірів, велося молодь до Комсомолу (Комуністичний Союз Молоді), звідки вже була пряма дорога у кандидати комуністичної партії. Систематично відбувалася там перерібка людської душі, відчужування від рідного народу, сліпе задивлення у месіянізм великого радянського народу з рівночасним переконуванням молодого покоління, що Совєтська Росія це рай пролетаріяту на світі, а все довкруги, в капіталістичних державах, це одна неволя та пекло робітника і селянина. Ось джерело звідки витворився той фанатизм молодого комуністичного покоління. Числитися слід ще з тим, що словянська душа склонна все до чуттєвого підходу приймала ту науку глибше ніж раціоналістично наставлені народи заходу.

Так звана Українська Радянська Соціялістична Република не обіймала цілої української території в границях Совєтської Росії, навпаки москалі обтяли ту територію здорово з усіх сторін так, що в границях Російської Федераційної Совєтської Републики, отже поза Совєтською Україною зишилася суцільна українська територія дещо більша як під Польщею з населенням біля 4 міліони українців. Ті українці не істнували офіціяльно в житті червоної Росії, бо тільки на одній Кубанщині було кільканайцять десяток початкових шкіл з українською викладною мовою, останні міліони українського населення навіть комуністичну освіту діставали в російській мові. Зрештою і до тої проблєми комуністи винайшли такий самий підхід як поляки на Лемківщині, що працювали над винаходом окремого лемківського народу і лемківської мови. Наркомос російської републики товариш Луначорський (зросійщений малорос) 1926 року висказав погляд, що на Кубанщині требаб вчити „кубанською мовою в початкових школах, а потім можнаб переходити на російську мову". А що сталося то 1926 року, то виходилоб, що польський міністер Перацкі, творець „лемківського народу та лемківської мови", вчився таки у Луначарського, а не навпаки.

б) Виховання та шкільництво в Західній Україні.

Світова війна застала **Галичину** в стані розбудови свого шкільництва та виховних установ, поступаючи серед труднощів з боку пануючого польського елєменту все таки з кожним днем наперед. Біля дві і пів тисячки українських народних шкіл, 18 державних та приватних ґімназій, 3 вчительські семинарії, та 8 катедр на львівськім університеті, це був початок та основа до дальшого розвою. Заложення українського державного університету мало бути тільки квестією місяців. По короткій російській навалі на Галичину прийшов відплив московщини аж упав кордон поміж Галичиною та другою частиною Західної України — Волиню, Поліссям та Холмщиною з Підляшам.

Навіть серед воєнної хуртовини в роках 1916—1918 повстає й там мережа українських народних шкіл завдяки освітній праці Українських Січових Стрільців та так званих синьожупанників, себто українців полонених в Німеччині, переформованих у військові відділи. Число українських шкіл на західно-українській території дійшло тим способом до трьох тисяч.

За короткий час української влади над Західною Україною побільшилося тільки число українських ґімназій до 30, полишаючи національним меншинам — полякам та жидам число шкіл відповідне до їх чисельного відношення в Західній Україні. Одначе виховна справа на Західній Україні основно змінилася з приходом чужого, польського володіння.

Так як большевизм під покришкою комуністичної ідеї приніс Східній Україні культурну перевагу московщини та асиміляцію українського населення через школу та звязані зі школою виховні установи, так само польське панування над Західною Україною вибрало виховання та школу за головний засіб до спольщення українського населення автохтона того краю. Подібно як большевики в Східній Україні, поляки в Західній Україні поступають з переводженням своїх плянів ступнево, скриваючи їх навіть, як у шкільнім законі Ґрабского, під плащиком народнього плєбісциту; треба було числитися з національною свідомістю та опором населення.

Всеж таки польонізація істнуючої цілої виховної системи при рівночаснім загамовуванню творення нових установ українського національного виховання поступало скоро, а рік 1930, рік першої пацифікації в Західній Україні погіршив стан української виховної справи так само як кінець „українізації" та процес Спілки Визволення України у Східній Україні. Нові закони в тій справі та адміністраційні практики з дня на день ставили українським родичам та виховникам куди тяжчі обставини, в змаганнях зберегти українську дітвору для українського народу. Всеж таки і по 1930 р. можливости зберегти українську дитину для української нації та заховати в ній привязання до всього, що рідне, були куди більші в Західній Україні під Польщею, ніж в Східній в „Українській Републиці".

Якби не було, але тут лишалася вільна праця дому, церкви, „Рідної Школи" все ще рідної, хоч ограниченої у своїй праці спорту та інших виховних засобів, чого не було при большевицькім режимі. В результаті всі ті чинники разом взяті потрафили таки успішно невтралізувати винародовлюючі впливи польської системи державного виховання.

(Дальше буде).

ЗВЕРТАЄТЬСЯ ДО РІЖНОМОВНИХ ҐРУП В СПРАВІ ДОПОМОГИ А. Ч. ХРЕСТОВИ.—Бачимо перед собою миссис Дейвид Челинор, голову екзекутивного комітету нюйорської філії А. Ч. Хреста, як промовляє до видавців і редакторів ґазет, видаваних не-анґлійською мовою, заявляючи, що без їх допомоги акція її філії булаб неможлива. На ліво сидить Едвард Корсі, бувший еміґраційний і натуралізаційний комісар, а з правого боку бачимо Джеймса М. Сесила, голову пропаґандного бюра в кампанії А. Ч. Х. в Ню Йорку в 1943 році. Всі бесідники заявляли, що ріжномовні ґрупи є дуже патріотичні, а не-анґлійські ґазети помагають урядови в воєнних зусиллях більше ніж ті, що виходять анґлійською мовою. На нарадах в ґотелі Бріворт був теж і представник „Свободи".

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРҐАНІЗАЦІЙ

НЮ ЙОРК, Н. Й.

При канадійськім летунстві.

Іван Кибало, молодий американський громадянин українського походження, вже кілька літ тому, ще як Америка не була у війні, вступив до канадійської королівської повітряної фльоти, щоби взяти участь у війні по боці, по котрім опісля станула Америка. Вже був вишколеним летуном ще до війни, бо з природи любив летунство. Тепер він є сержантом в канадійськім летунстві. Перед вступленням до війська переживав в Ню Йорку, де належав до ріжних українсько - американських орґанізацій й був активним громадянином. Між іншим, був і є далі членом 204 відділу У. Н. Союзу. Він спровадив до Америки також свою сестру Олену і брата Петра та відразу вписав їх до У. Н. Союзу.

М. Близнак.

ГЕМИЛТОН, ОНТ.

З діяльности 458 відділу У. Н. Союзу.

Дня 24. січня відбулися загальні річні збори в салі У. Н. О., на яких здав звіт голова Н. Цудний, а секретар М. Сенюк, при звіті перечитав і пояснив ще параґраф 50 статута У. Н. Союзу щодо условин до запомоги. Ті звіти, які касієра та контрольної комісії, що ствердила, що все в порядку, принято без жадної дискусії. При виборі урядників поставлено внесок на затвердження на новий рік старих урядників крім касієра, що виїхав до другої місцевости. Касієром вибрано через акламацію Л. Димчишина. Н. Цудний і М. Сенюк остали надалі один головою, а другий секретарем. Ухвалено, щоб загальні збори відбувались кожного місяця, та щоб кожний член придбав нового члена до орґанізації. По відспіванню канадійського та українського гимну збори замкнено.

М. Сенюк, секр.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Треба нам станути на першому місці.

В Ню Йорку найбільше українців. Тут і є найбільше українських орґанізацій. Є відділи усіх наших головних орґанізацій. Є багато професійних сил. І тому тут повинен би бути осередок усього українського життя в Америці, а принаймні Ню Йорк повинен би бути у тому життю на першому місці. Але так не є. На це склались ріжні причини. Бувало колись інакше і думаю, що й тепер може настати зміна на краще. Є вже Комітет Злучених Орґанізацій міста Ню Йорку. Значить, що є свого роду централя. Її треба нам усім поперти, бо доперва тоді буде якась зміна і зачнеться живіша робота. Не можна сказати, щоб і тепер такої праці не було. Так не є. От наприклад є Український Допомоговий Комітет, є Відділ А. Ч. Хреста. Вони далі продовжають працю, а члени далі сходяться до домівки, де радять, як і кому помогти. От наша орґанізація, що збирає на допомогу потребуючим, дала недавно виставу „Ой не ходи Грицю" в українській галі на шестій вулиці, а людей прийшло стільки, що не було їх де помістити. Ті, що грали, не взяли ніякої заплати, а найбільше потрудилась пані Красновська. Значить, що є кому щиро попрацювати, а тільки треба більше згоди і єдности. Але як до того довести і яку виставити програму спільної праці, це вже діло Центрального Комітету.

Тимко Мелещук.

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, А ТИМСАМИМ СТАВАЙТЕ СПІВВЛАСНИКОМ ШІСТЬ МІЛІОНОВОГО МАЄТКУ ЦЕЇ ОРҐАНІЗАЦІЇ.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

РАДІТИ, ЩО МАЄМО СИНІВ В АМЕРИКАНСЬКІЙ АРМІЇ.

Не були наші свята, 7. січня, такі милі як бувало. Були гарно застелені столи. Були святочні страви. І були коляди. Але бракувало тут сина, там мужа чи брата і т. д. Всі вони в армії. Але тільки подумаймо: в якій армії? Чи це не втіха, що ті наші рідні є в такій армії, в армії американській, що бореться тепер за таку свободу і волю, за яку так славно проливали кров наші прадіди, козаки-запорожці? Наші вояки — є добрі вояки. От де тільки який прибуде до нас на відпустку, а вже має якусь відзнаку, вже якийсь старшина. А скільки то вже маємо своїх офіцирів? Чуємо за відзначеного геройського майора, чуємо і за двічи відзначеного полковника. А всі вони з української крови і не встидаються українського імені. Не одного молодого вояка мову чую, як калічить по українськи, але говорить. І ще гордиться, що він з славного українсько-козацького роду! Вони тепер понесуть широко славу українського імені, бо мають нагоду бувати в ріжних місцях і стикатися з ріжними людьми. Тому, щоб не казати, радіймо тим, що якщо треба дітям нашим воювати, так добре, що вони є в американській армії, що боряться за американські ідеали. Те може згодом навіть Україні помогти!

Василь Чернецький,
Ню Йорк, Н. Й.

СПРОТИВ НІМЦЯМ У МАРСЕЛЬ РОСТЕ.

БЕРН. — За приватним донесенням з французького порту Марсель, де німецька окупаційна влада приказала знищити доми Старого Міста, опір німецькій владі зростає. Видалених зо знищеної дільниці людей уміщено в таборі, серед незвичайно нездорових умовин. Діти не дістають достаточної скількости поживи. У Марсель відбуваються збори для орґанізації спротиву націстам.

У альзаському місті Страсбурґу німецький суд засудив на смерть трьох мужчин і дві жінки, обвинувачених за методичну орґанізацію втечі воєнних бранців й молодих альзатців, покликаних до німецької воєнної служби.

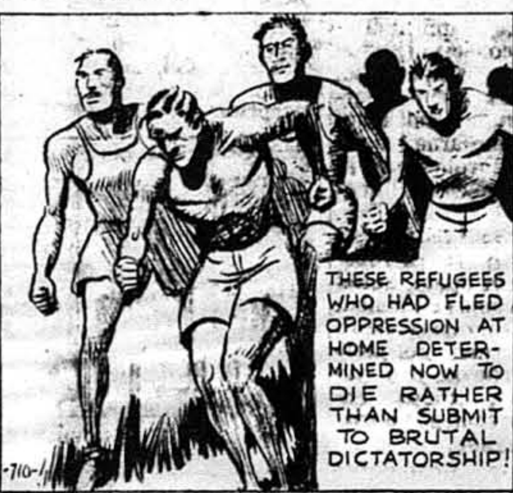
ТАРЗАН, ч. 710. Доконати або загинути.

Пані Далбин упала під ударом палки. Її приятелів опанував гнів. Вони кинулися на Джеґера.

Джеґер знав, що мусить перемогти або згинути. „Відступіть!" крикнув він. „Від тепер я тут бос".

Ті втікачі, що втікали перед гнетом, тепер рішилися згинути радше, ніж піддатися брутальній диктатурі.

З голими руками вони кинулися на бандита, узброєного грубою палкою.